

RELATIEVERMOGENSRECHT

Relatievermogensrecht

René DEKKERS†
Hélène CASMAN
Alain-Laurent VERBEKE
Elisabeth ALOFS

Tweede editie

INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

Relatievermogensrecht, Tweede editie
René Dekkers[†], H  l  ne Casman, Alain-Laurent Verbeke en Elisabeth Alofs

  2021 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1388-9
D/2021/7849/154
NUR 822
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagontwerp: Danny Juchtmans / www.dsigngraphics.be

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie en, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

WOORD VOORAF BIJ DE TWEDE EDITIE

Geïnspireerd door en schatplichtig aan het *Handboek Burgerlijk Recht* van René DEKKERS en in het bijzonder DEKKERS-CASMAN – Deel IV, willen we met dit boek *Relatievermogensrecht* de materie op een zeer bevattelijke en beknopte wijze inzichtelijk maken. We proberen keer op keer door te dringen tot de kern van de zaak. Via DEKKERS, over CASMAN en VERBEKE, tot ALOFS omspannen we vier generaties van academici die een verantwoordelijkheid dragen voor het universitair onderwijs in het familiaal vermogensrecht.

Dit boek is dan ook in de eerste plaats een studieboek voor onze studenten van diverse vakken familiaal vermogensrecht aan de KU Leuven en aan de Vrije Universiteit Brussel. Wij schetsen de elementaire regels van het relatievermogensrecht. De tekst is beknopt en ook het voetnotenapparaat is beperkt gehouden. De doctrine wordt vermeld in een algemene bibliografie en in een specifieke literatuurlijst bij de aanvang van elk hoofdstuk.

Dit boek is niettemin ook een studieboek voor praktijkjuristen, voor advocaten, notarissen en magistraten. Niemand is ooit volleerd in het recht, en zeker niet in het familiaal vermogensrecht. Eenieder die in de praktijk complexe dossiers behandelt, weet hoe belangrijk het is om niet te verdrinken in al te technische details en zich niet te verliezen in oeverloze theoretische redeneringen. Om door de bomen het bos te blijven zien, moet men de basisconcepten beheersen en deze telkens weer kritisch, met een frisse en open blik, herbekijken vanuit het perspectief van een nieuwe concrete vraag of dossier.

In deze tweede editie van dit boek ‘Relatievermogensrecht’ wordt rekening gehouden met de ontwikkelingen die verband houden met het nieuw Burgerlijk Wetboek, zoals ingevoerd door de wet van 13 april 2019.¹ Sinds de inwerkingtreding van deze wet draagt het Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804 het opschrift ‘oud Burgerlijk Wetboek’. We spreken in deze editie dan ook van het ‘Burgerlijk Wetboek’ als we over het nieuw Burgerlijk Wetboek van de wet van 13 april 2019 hebben, en van

¹ Wet 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van boek 8 “Bewijs” in dat wetboek, *BS* 14 mei 2019; in werking getreden op 1 november 2020.

‘oud Burgerlijk Wetboek’ als we het Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804 viseren. Het nieuwe Burgerlijk Wetboek zal op termijn bestaan uit negen boeken: Boek 1. Algemene bepalingen²; Boek 2. Personen, familie en relatievermogensrecht³; Boek 3. Goederen⁴; Boek 4. Nalatenschappen, schenkingen en testamenten⁵; Boek 5. Verbintenissen⁶; Boek 6. Bijzondere overeenkomsten; Boek 7. Zekerheden; Boek 8. Bewijs⁷; en tot slot Boek 9. Verjaring. Twee boekdelen zijn intussen gerealiseerd en in werking, meer bepaald boek 8 ‘Bewijs’ (ingevoerd door de wet van 13 april 2019 en in werking getreden op 1 november 2020) en boek 3 ‘Goederenrecht’ (ingevoerd door de wet van en in werking getreden op 1 september 2021). De anderen boekdelen staan nog in de steigers.

De relevante aspecten van het nieuwe (burgerlijke) bewijsrecht van boek 8 en het nieuwe goederenrecht van boek 3 zijn in deze tweede editie van het boek ‘Relatievermogensrecht’ geïntegreerd. Zowel boek 3 als boek 8 omvatten het ‘gemeen recht’, dat subsidiair is aan bijzondere bepalingen in andere boekdelen van het Burgerlijk Wetboek, zoals het familiaal vermogensrecht, of in andere wetten opgenomen (*lex specialis derogat legi generali*).

De werking in de tijd verschilt evenwel voor beide boekdelen. De nieuwe bewijsregels hebben (op een aantal uitzonderingen na) een ‘onmiddellijke werking’ en zijn dus onmiddellijk van toepassing op hangende gedingen: de rechter die een bewijskwestie beoordeelt, moet vanaf 1 november 2020 in beginsel het nieuwe bewijsrecht toepassen.

² Op 24 februari 2021 werd bij de Kamer een wetsvoorstel houdende Boek 1 ‘Algemene bepalingen’ van het Burgerlijk Wetboek, nr. 55-1805/1 ingediend.

³ Op 20 mei 2020 werd bij de Kamer een wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, ‘Relatievermogensrecht’ van het Burgerlijk Wetboek, nr. 55-1272/1 ingediend.

⁴ Wet 4 februari 2020 tot invoeging van boek 3 ‘Goederen’, BS 17 maart 2020, in werking getreden op 1 september 2021.

⁵ Op 20 mei 2020 werd bij de Kamer een wetsvoorstel houdende boek 4 ‘Nalatenschappen, schenkingen en testamenten’ van het Burgerlijk Wetboek, nr. 55-1272/1 ingediend.

⁶ Op 24 februari 2021 werd bij de Kamer een wetsvoorstel houdende invoeging van boek 5 ‘Verbintenissen’ in het nieuwe Burgerlijk Wetboek, nr. 55-1806/1 ingediend. De Commissie voor de hervorming van het aansprakelijkheidsrecht heeft eveneens een voorontwerp van wet houdende invoeging van de bepalingen betreffende buitencontractuele aansprakelijkheid in het Burgerlijk Wetboek en een memorie van toelichting uitgewerkt.

⁷ Wet 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van boek 8 “Bewijs” in dat wetboek, BS 14 mei 2019; in werking getreden op 1 november 2020.

Het nieuwe goederenrecht daarentegen kent in het algemeen een ‘eerbiedigende werking’, dat wil zeggen dat het enkel van toepassing is op rechtsfeiten en rechtshandelingen die zich vanaf 1 september 2021 realiseren. Toekomstige gevolgen van rechtsfeiten en rechtshandelingen die voordien hebben plaatsgevonden, blijven daarentegen onderworpen aan het oude recht. Partijen kunnen weliswaar contractueel afwijken van de eerbiedigende werking van het nieuwe goederenrecht, en bovendien gelden er afwijkende overgangsregels voor de nieuwe bepalingen inzake de verkrijgende verjaring en voor opstalrechten gevestigd vóór 1 september 2021.

We sluiten graag af met een woord van dank aan de uitgeverij Intersentia voor de efficiënte behandeling van het manuscript.

De auteurs

Tweede herwerkte editie – september 2021

OVER DE AUTEURS

René DEKKERS (1909-1976) begon zijn academische loopbaan in 1936 als hoogleraar Romeins recht, na het behalen van een aggregaat hoger onderwijs over *La fiction juridique*. Hij doceerde aan de Université libre de Bruxelles, aan de Vrije Universiteit Brussel en aan de Rijksuniversiteit Gent. Later doceerde hij ook burgerlijk recht en wijsbegeerte van het recht. In Gent was hij decaan van de faculteit rechten. Hij is ook rector van de universiteit van Lubumbashi in Congo geweest (1966-1970). Hij publiceerde over rechtsgeschiedenis (*Bibliotheca belgica juridica*) en rechtsvergelijking (*Le droit privé des peuples*). Hij werkte mee aan de monumentale *Traité élémentaire de droit civil belge* van zijn leermeester Henri De Page. In zijn beknopte en heldere stijl schreef hij zowel de Franstalige *Précis de droit civil belge* als het Nederlandstalige *Handboek Burgerlijk Recht*, telkens in drie delen. De Nederlandse versie werd in de periode 2005-2010 in vier delen herwerkt; daar hebben zowel Héléne Casman als Alain-Laurent Verbeke toe bijgedragen.

Héléne CASMAN (°1948) is emerita gewoon hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB), erenotaris en wetenschappelijk adviseur bij het advocatenkantoor Greenille by Laga. Aan de VUB was zij gedurende veertig jaar belast met het onderwijs in notarieel familierecht en doceerde er ook zakenrecht en gezins- en familiaal vermogensrecht. Ze creëerde er het vak vereffening & verdeling. Tot voor kort was ze er ook directeur van de opleiding notariaat. Zij was decaan van de rechtsfaculteit aan de VUB, evenals vice-rector Studentenbeleid. Zij was ook hoogleraar zakenrecht aan de Universiteit Antwerpen en gewoon hoogleraar notariaat aan de Université libre de Bruxelles (ULB). Ze is plaatsvervangend raadsheer in het hof van beroep van Brussel geweest en is nu nog plaatsvervangend vrederechter in Brasschaat. Door de voormalige minister van Justitie Annemie Turtelboom werd zij belast (2012-2014) met een opdracht tot het formuleren van voorstellen voor de hervorming van het familiaal vermogensrecht. Zij is actief lid van de expertencommissie erfrecht en relatievermogensrecht o.l.v. huidig minister van Justitie Koen Geens, en was in die hoedanigheid nauw betrokken bij de hervorming die resulteerde in de Erfwetten 2017 en 2018. Zij is door de minister aangesteld om de hercodificatie van het relatievermogensrecht, erfrecht en giften tot stand te brengen.

Alain-Laurent VERBEKE (°1964) doceert sinds meer dan dertig jaar aan de KU Leuven nationaal, internationaal en notarieel familiaal vermogensrecht, bijzondere overeenkomsten, onderhandelen en bemiddelen, in de bachelor en master rechten en in de master notariaat. Hij is gewoon hoogleraar privaatrecht en onderhandelen & bemiddeling en directeur van het Rector Roger Dillemans Instituut Familiaal Vermogensrecht, tevens codirecteur van het Leuvens Centrum Notariaat en van het Instituut Contractenrecht. Aan de faculteit psychologie is hij covoorzitter van het Leuven Center for Collaborative Management (LCM). Hij is (co)promotor van talrijke doctoraten, in de rechten en in de psychologie.

Hij is advocaat aan de balies van Brussel en Kortrijk, senior partner bij Greenille by Laga, gespecialiseerd in de begeleiding van private clients.

Sinds 2007 is hij Visiting Professor of Law aan Harvard Law School en sinds 2008 Professor of Law aan UCP Lisboa Global School of Law. Hij is ook reeds twintig jaar gewoon hoogleraar privaatrecht en rechtsvergelijking aan Tilburg University. Hij ontving de Francqui Leerstoel (VUB, 2010-2011), de Van Oosterwyck Leerstoel notarieel recht (VUB, 2003) en de KBC Chair in Family Wealth aan de Antwerp Management School (2014-2015). In Harvard is hij verbonden aan het Program on Negotiation (PON).

Hij is actief lid van de expertencommissie erfrecht en relatievermogensrecht o.l.v. huidig minister van Justitie Koen Geens, en was in die hoedanigheid nauw betrokken bij de hervorming die resulteerde in de Erfwetten 2017 en 2018.

Zie meer op www.law.kuleuven.be/fvr/nl/pdf/cvALV.

Elisabeth ALOFS (°1979) is voltijds hoofddocent aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB), waar zij het familie- en familiaalvermogensrecht doceert in de Bachelor, Master en Master na Master Notariaat. Zij is er tevens directeur van de Master na Master Notariaat en voorzitter van de Vakgroep Privaat- en Economisch Recht. Daarnaast is zij als postdoctoraal academisch medewerker verbonden aan de onderzoeksgroep Persoon en Vermogen van de Universiteit Antwerpen en stichtend lid van de door het FWO erkende wetenschappelijke onderzoeksgemeenschap 'Rethinkin', die tot doel heeft het familierecht te herdenken. Zij is lid van het bestuur van de Vereniging voor Familierecht, een samenwerkingsverband van de instituten voor familierecht van de vijf Vlaamse rechtsfaculteiten. Haar onderzoek situeert zich in het familierecht (in de brede zin) en

het socialezekerheidsrecht en in het bijzonder op het snijvlak van beide rechtsgebieden. In dat domein schreef zij ook haar proefschrift: *Bescherming bij ontbinding van het huwelijk. Een onderzoek naar de houdbaarheid van het overlevingspensioen, het echtscheidingspensioen en de uitkering na echtscheiding*. Onder meer naar aanleiding van haar proefschrift werd in 2014 de regeling inzake het overlevingspensioen hervormd.

Zie meer op www.vub.ac.be/people/elisabeth-alofs.

INHOUD

Woord vooraf bij de tweede editie	v
Over de auteurs	ix
Algemene bibliografie	xvii
<i>DEEL I.</i>	
<i>RELATIEVORMEN</i>	1
<i>DEEL II.</i>	
<i>RELATIERECHT</i>	7
Hoofdstuk 1. Wettelijke regeling van het samenwonen	11
Afdeling I – Feitelijk samenwonen	11
Afdeling II – Wettelijk samenwonen	13
Afdeling III – Huwelijks samenwonen	16
Hoofdstuk 2. Gezinsbescherming in elke relatievorm	19
Afdeling I – Gezinsbescherming bij huwelijk	20
Afdeling II – Gezinsbescherming bij wettelijke samenwoning	27
Afdeling III – Gezinsbescherming bij feitelijke samenwoning	29
<i>DEEL III.</i>	
<i>RELATIEVERMOGENSRECHT</i>	33
Hoofdstuk 1. Bij iedere relatie hoort een relatievermogensrecht	35
Hoofdstuk 2. Aanvullend huwelijksvermogensrecht	37
Hoofdstuk 3. Aanvullend relatievermogensrecht bij wettelijke samenwoning	41
Hoofdstuk 4. Aanvullend relatievermogensrecht bij feitelijke samenwoning	43

DEEL IV.

HUWELIJKSVERMOGENSRECHT 45

Hoofdstuk 1. Wettelijk huwelijksstelsel: gemeenschap van aanwinsten 49

Afdeling I – Het begrip aanwinsten 50

Afdeling II – Het begrip gemeenschap 53

Afdeling III – Essentiële kenmerken van een gemeenschap 61

Afdeling IV – Eigen vermogens in een gemeenschapsstelsel 63

Hoofdstuk 2. Werking van de gemeenschap van aanwinsten als wettelijk stelsel 65

Afdeling I – Baten van de gemeenschap in het wettelijk stelsel 65

Afdeling II – Baten van het eigen vermogen in het wettelijk stelsel . . 73

Afdeling III – Professionele goederen 88

Afdeling IV – Levensverzekeringen 101

Afdeling V – Bewijs 112

Afdeling VI – Schulden 116

Afdeling VII – Rechten van de schuldeisers 121

Afdeling VIII – Bestuur 128

Afdeling IX – Beschermingsmaatregelen en sancties 135

Afdeling X – Ontbinding, vereffening en verdeling 139

§ 1. Ontbinding 144

§ 2. Vereffening en verdeling 148

§ 3. Vergoedingsrekeningen 152

§ 4. Verrekening van de lasten 162

§ 5. Beheer van de onverdeeldheid 163

§ 6. Verdeling 165

§ 7. Heling 172

§ 8. Kosten 173

§ 9. Schulden tussen echtgenoten 174

§ 10. Toepassing 174

Hoofdstuk 3. Huwelijksovereenkomst 179

Afdeling I – Huwelijksovereenkomst, huwelijksvoorwaarden of huwelijkscontract 179

Afdeling II – Huwelijksovereenkomst vóór het huwelijk 180

Afdeling III – Wijziging van de oorspronkelijke keuze	181
Afdeling IV – Bekwaamheidsvereiste	182
Afdeling V – Contractvrijheid en grenzen daarvan	183
Afdeling VI – Vormvoorwaarden voor alle huwelijksovereenkomsten	189
Afdeling VII – Kenbaarheid en uitwerking	191
Hoofdstuk 4. Conventionele gemeenschap	193
Afdeling I – Afwijken van de wettelijke gemeenschap	195
Afdeling II – Inbreng	198
Afdeling III – Anticipatieve inbreng	202
Afdeling IV – Algehele gemeenschap	203
Afdeling V – Beperkte gemeenschap	206
Afdeling VI – Clausules van vereffening	208
Afdeling VII – Clausules van verdeling	213
Afdeling VIII – Verblijvingsbeding	214
Hoofdstuk 5. Huwelijksvoordelen	219
Hoofdstuk 6. Scheiding van goederen	231
Afdeling I – De scheiding van goederen als huwelijksstelsel	234
Afdeling II – Werking van het stelsel van zuivere scheiding van goederen	236
§ 1. Scheiding van actief	236
§ 2. Scheiding van passief	238
§ 3. Scheiding van bestuur	240
§ 4. Onverdeeldheid	243
§ 5. Schuldvorderingen tussen echtgenoten	252
§ 6. De aankoop van de gezinswoning	258
Afdeling III – Wettelijke correcties op de koude uitsluiting	261
Afdeling IV – Contractuele correcties op de koude uitsluiting	266
§ 1. Het grote misverstand rond de keuze voor een scheiding van goederen	266
§ 2. De rol van de notaris	269
§ 3. Correcties	270
§ 4. Externe correcties	272
§ 5. Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen	275
§ 6. Interne correcties	277

Afdeling V – Scheiding van goederen met wettelijke verrekening	
van aanwinsten	279
§ 1. Wettelijke verankering en basisregels	279
§ 2. Het aanvangsvermogen	281
§ 3. Het eindvermogen	284
§ 4. De verrekenvordering	288
Afdeling VI – Scheiding van goederen met louter conventionele verrekenbedingen	292
Afdeling VII – Rechterlijke billijkheidscorrectie	297
<i>DEEL V.</i>	
<i>SAMENWONINGSVERMOGENSRECHT.</i>	307
Hoofdstuk 1. Wettelijk (vermogensrechtelijk) kader voor samenwoners.	313
§ 1. Bij wettelijke samenwoning	313
§ 2. Bij feitelijke samenwoning	317
Hoofdstuk 2. Samenwoningsovereenkomst voor samenwoners.	319
Hoofdstuk 3. Schuldvorderingen tussen samenwoners	331

ALGEMENE BIBLIOGRAFIE

Naar deze werken wordt doorgaans niet meer verwezen in de beknopte bibliografieën bij de aanvang van ieder hoofdstuk.

Familiaal vermogensrecht (algemeen)

- BARBAIX, R., “Actuele ontwikkelingen familiaal vermogensrecht 2017” in *Tendensen Vermogensrecht 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 1-66.
- BARBAIX, R., *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 1026 p.
- BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 422 p.
- BARBAIX, R. en VERBEKE, A.L. (eds.), *Actuele knelpunten familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 220 p.
- BARBAIX, R. en VERBEKE, A.L., *Kernbegrippen familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 318 p.
- CASMAN, H., *Notarieel familierecht*, Gent, Mys & Breesch, 1991, 654 p.
- CASMAN, H., *Notarieel familierecht: studenteneditie 2015*, Herentals, Knops Publishing, 472 p.
- DEKKERS, R. en CASMAN, H., *Handboek burgerlijk recht, IV, Huwelijksstelsels, erfrecht en giften*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 997 p.
- DEKKERS, R., CASMAN, H., VERBEKE, A.L. en ALOFS, E., *Erfrecht & Giften – De nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 364 p.
- DEKKERS, R., *Handboek van burgerlijk recht, Deel III, Huwelijksstelsels, erfrecht en giften*, Antwerpen, Standaard, 1971, 892 p.
- PINTENS, W., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en VANWINCHELEN, K., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1345 p.
- VERBEKE, A., “De legitieme ontbloot of dood? Leve de echtgenoot!”, *TPR* 2000, 1111-1236 en in *Serie Ars Notariatus CXIII*, Deventer, Kluwer, 2002, 2de herziene editie, IX+99 p. (<http://ssrn.com/abstract=1753186>).
- VERBEKE, A. e.a. (eds.), *Handboek Estate planning, Algemeen deel. 7 delen*, Brussel, Larcier, 2004, 1e editie en 2009, 2e herziene editie.
- VERBEKE, A.L., “A new deal for Belgian Family Property Law” in *Liber amicorum Hélène Casman*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 461-493 (<http://ssrn.com/abstract=2312659>).

Zie tevens:

- de overzichten van rechtspraak in *TPR*, *RCJB* en (*Les dossiers du JT*);
- de periodieke overzichten van rechtspraak en rechtsleer in *Rechtskroniek voor het Notariaat*, *Patrimonium* en *Tendensen Vermogensrecht*;
- de periodieke bundeling van rechtspraak in VERBEKE, A.L. e.a. (eds.), *Rechtspraakfiches Familiaal Vermogensrecht*, edities 1 en 2 in *Bibliotheek Estate Planning*, edities 3 tot 7 in *Tijdschrift Estate Planning* (Intersentia);
- de bijdragen in *BEP – Bibliotheek Estate Planning* (Intersentia);
- de bijdragen in *TEP – Tijdschrift Estate Planning* (Intersentia).

